

ФІЛОСОФІЯ ТУРИЗМУ ЯК ФЕНОМЕН ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Постановка проблеми: пороку туризм набирає все більшої і більшої популярності, є важливим дослідити його як феномен філософського знання.

Мета: з'ясувати як туризм впливає на людей, світ, його значимість та вплив у взаєминах між людьми та народами.

Завдання: з'ясувати місце філософії туризму у структурі філософського знання.

Дослідженість: дана тема є малодосліджувальна. Її досліджував В.А. Малахов у своїй праці «Апологія туризму. Екзистенційно-етичний сенс туризму як різновиду подорожування. Філософські нариси туризму.»

Саме питання про «філософію туризму» потребує пояснення щодо її доцільності та обґрунтованості. Термін «філософія» може коректно вживатися лише за умов, коли за його допомогою певне об'єктне явище характеризується у його світоглядному, смислоутворювальному, а також ціннісному значенні. Саме у такий спосіб свого часу виникли і легалізувалися словосполучення: «філософія природи», «філософія техніки», «філософія освіти». Сучасна соціо-гуманітарна література, проте демонструє і зразки повної свободи застосування філософії: «філософія інформаційної епохи», «філософія грошей», «філософія бізнесу». Вживання філософських визначень для того, щоб пояснити різні реалії суспільного життя та людської діяльності за останній суттєво розширився. «Якщо наприкінці XIX і в першій половині XX століття науки про людину і суспільство вважалися повністю відокремленими від філософії, то сьогодні відбувається їх своєрідна «рефілософізація», що спричиняє зміни відносин між самими науками про людину і суспільство» [6]. Особливо це стосується такої галузі філософської теорії, як соціальна філософія та її взаємин з іншими соціо-гуманітарними науками. В даному контексті абсолютно правомірною є проблема «філософії туризму». Потреба у подорожах – у ряді базових потреб людини. Туризм – «шляхетний вияв людської присутності у світі» [1]. Історія людства – це літопис прокладання та освоєння караванних шляхів, паломництва до святих місць, мореплавств, відкриття нових земель. Особлива сторінка в цьому літописі належить філософам, які здійснювали тривалі подорожі заради пізнання світу, пошуку істини. У подорожжя та філософії загальні стовбур та коріння – це дивування, бажання збагнути і пізнати навколишній світ і Всесвіт у цілому, його закони і сутність. Подорожі, розсували межі знайомого, збагачували життєвий досвід допитливих людей. У ряді видатних філософів-мандрівників окреме місце належить нашому землякові Г.С. Сковороді – «українському Сократу», життєве кредо якого було: «жити – значить мандрувати». Він пішки обходив усю Європу, волоцюг, подорожує до Москви та Європи. Перелік відомих філософів-мандрівників вражає. При цьому одним із головних спонукань їхніх подорожей було не стільки збирання знань, скільки знайомство з іншими людьми та їх культурами. В цьому, до речі, полягає докорінна відмінність «справжнього» мандрівника від «людини-протидисвіта», яка безцінно блукає світом у пошуках «кращої долі», ліпшого місця. Адже чимало у світі «вітрогонів», «перехожих», які переміщуються з місця на місце підкорюючись «злій долі», «невтішній необхідності». Якісну відмінність туристів від бродяг, волоцюг, які переміщуються стихійно керуючись виключно «охотою до переміни місця» – виявляє відомий англійський філософ і соціолог З.Бауман. Турист переслідує певну мету, свідомо і систематично шукає пригод, нових, несхожих на старі переживання. «Турист бажає зануритися в незнайому, екзотичну атмосферу (приємне, збуджуюче, омолоджуюче відчуття, нібито вас тягнуть морські хвилі)» [4]. І, головне, у туриста є точка відліку його мандрівних траєкторій – його Дім. Інша річ – бродяга, у нього немає конкретного пункту призначення. Як специфічний вид подорожі, туризм відрізняється наявністю конкретної мотивації її учасників – пізнання, відпочинок, розвага, оздоровлення, паломництво, знайомство з культурними пам'ятками тощо. Виникнувши як організовані поїздки переважно з культурно-оздоровчими цілями, туризму, за роки свого існування не тільки перетворився на масове явище глобального масштабу, але й набули різноманітних форм і проявів. XX століття – час інформаційної революції, породило, зокрема, такий незвичайний різновид туризму як «віртуальна подорож». Палітра туризму збагатилася новими яскравими барвами, перелік вже звичних видів туризму – культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, кінний, яхтений, релігійний, тощо, останнім часом поповнився новими його різновидами. Серед них екологічний туризм, підводний, палеонтологічний, спелеологічний, подійний, військовий, навіть космічний. В основі всіх подорожувань лежить, крім інших, бажання людини одержати незвичні враження, потяг до насолоди. Адже сучасне розвинуте суспільство не тільки інформаційне, але й рекреаційне. Чимало мислителів минулого вважали, що саме прагнення до задоволення є мотивом всіх людських дій. Задоволення як таке, насолода, здатні представляти для індивіда цінність саму по собі та визначальним чином впливати на мотиви його вчинків. Розширення туристської діяльності і насиченість технологічними винаходами втім аж ніяк не позбавляє туризм його антропологічного змісту. Філософія туризму – це, насамперед, філософське розуміння людини, яка перебуває в «обіймах» чи «полоні» туристських подій. Філософський погляд на туризм зумовлює необхідність перегляду традиційного розуміння туризму як суто «індустрії подорожей та відпочинку», надання цьому розумінню ширшого «людського виміру». А це, насамперед, передбачає наголос на світоглядне, культурне, гуманістичне, пізнавальне, етичне, естетичне, комунікативне значення туризму як специфічного соціального інституту і феномену загальнолюдської культури. В цьому аспекті головним об'єктом туризмознавства є не маршрути, готелі, кемпінги, турбюро й агенції, а особистість, що подорожує, світ її інтересів, бажань, прагнень, ціннісних орієнтирів. Насамперед такого із них, як свобода. «Моя потреба у свободі така велика, – писав М. Монтень, – що якщо б мені заборонили доступ до якогось куточка, що знаходиться де-небудь в індійських землях, я відчув би себе деякою мірою приниженим» [5]. Філософський погляд на туризм полягає в тому, щоб насамперед визначити його сутність у понятійний спосіб, представити його категоріально, концептуально. Це досить складне завдання, адже туризм настільки багатобічне, багатofакторне явище суспільного життя, що його неможливо однозначно охарактеризувати. Туризм водночас виступає як одна з найбільших індустрій світу, розгалужена соціальна служба, що надає робочі місця сотням мільйонів людей. Це й система різноманітних подорожей та екскурсій. Туризм для багатьох своєрідний спосіб життя, приваблює хобі, засіб одержання насолоди від радощів життя, його можливостей. Своїми багатограними можливостями він може розв'язувати цілу низку взаємопов'язаних проблем високого суспільного звучання. Одна із них – забезпечення інтеграції нашого «розірваного світу», сприяння посиленню тенденції солідарності, комунітаризму. Учасники таких добровільних, невимушених зустрічей своїм спілкуванням витворюють альтернативну Інтернету живу загальнопланетарну мережу міжіндивідуальної комунікації. Туристське спілкування – одна із універсальних форм міжособистісних зв'язків, які за умов інтернаціоналізації та глобалізації життя людей перетворилися на один із важливих чинників, що визначають зміст життя людства. І не випадково туризм визначають як ефективний канал «народної дипломатії». Людські взаємини розташовуються «вище урядів», вони безпосередні, щирі, прозорі, «теплі». Зростаючий із року в рік тиск турпотоків на природне довкілля набуває загрозливого характеру. Згідно з прогнозами об'єми міжнародного туризму в найближчі двадцять років збільшаться у тричі. Відповідно зростає як екологічне навантаження, так і екологічна небезпека. Адже, це – не просто «довкілля», «оточуюче середовище», а органічна частка самого людства. Екотуризм є особливо важливими формами подорожей тому, що вони здатні, з одного боку, забезпечувати поступальний і сталий його розвиток з мінімізацією шкідливого наслідку, а з іншого, узгоджувати життєві потреби теперішніх і майбутніх поколінь, насамперед потребу у здоровому середовищі проживання. У сфері екотуризму знаходяться також лінії перетину соціо-економічних та культурних

інтересів і попитів міського та сільського населення. Природничий туризм залучає міських жителів до місць збереження і відтворення традиційних ремесел, до джерел фольклорної культури, що активно сприяє пробудженню і вихованню патріотичної пам'яті, без чого немислимий процес національного самоусвідомлення. Філософсько-світоглядний підхід до туризму переконує, що цей вид суспільної, групової та індивідуальної діяльності істотно сприяє справі об'єднання людей, комунікації та соціалізації особистостей на основі їх ознайомлення з цінностями вітчизняної та світової культури, опанування і розповсюдження загальнолюдських етичних цінностей в душі їх розуміння і поваги. «Краса врятує світ» – стверджували мудреці. Ідеалізм цього вірування не раз спростовувався прагмою життєвих вчинків, гірким перебігом історичних подій. Отже, світ людей стане цивілізованішим саме завдяки туризму. Люди, що мандрують, не воюють, не вбивають собі подібних, не розбивають наметових містечок протесту. Вони хочуть іншого – відпочити, оздоровитися, пізнати нове і цікаве, духовно розвинутися і вдосконалитися, потоваришувати з іншими людьми. В цьому – життєва філософська істина туризму.

Література

1. В.А. Малахов. Апологія туризму. Екзистенційно-етичний сенс туризму як різновиду подорожування. Філософські нариси туризму. – К., 2005. – С.123.
2. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
3. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
4. З. Бауман. От паломника к туристу // Социологический журнал. – 1995. – №4. – С.146-147.
5. Монтень Мишель. Об искусстве жить достойно. Философские очерки. – М., 1975. – С.193.
6. Философия и интеграция современного социально-гуманитарного знания (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 2004. – №7.
7. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с